

GELENEKSEL KONUT MİMARİSİNDE SOKAK DOKUSU: YOZGAT ÖRNEĞİ

Street Texture in Traditional Residential Architecture: The Case of Yozgat

Elif Döne GÜNEŞER

Yozgat, Türkiye.

guneserelif@gmail.com, 0009-0000-7024-8990

Abdulkadir DÜNDAR

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk İslam Sanatları
Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye.

*Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Theology, Department of Islamic History and Arts, Division of Turkish
Islamic Art History, Ankara, Türkiye.*

abdulkadirdundar@yahoo.com, 0000-0002-2713-6675

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 7 Mart / March 2025

Kabul Tarihi / Accepted: 14 Mayıs / May 2025

Yayın Tarihi / Published: 30 Haziran / June 2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June 2025

Cilt / Volume: 27 **Sayfa/Pages:** 15-63

Atıf / Citation: Güneşer, Elif Döne - Dündar, Abdulkadir. "Geleneksel Konut Mimarisinde Sokak Dokusu: Yozgat Örneği [Street Texture in Traditional Residential Architecture: The Case of Yozgat]". Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER]-Bozok University Journal of Faculty of Theology [BOZİFDER] 27 (Haziran / June 2025): 15-63

<https://doi.org/10.51553/bozifder.1653063>

Etik Beyan/ Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (**Elif Döne GÜNEŞER - Abdulkadir DÜNDAR**).

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Öz**

Ev, toplumun çekirdeğini oluşturan ailenin barınması gibi temel yaşam ihtiyaçlarının yanı sıra aile fertlerinin eğitilmesi gibi farklı ihtiyaçlara cevap veren ve dışarıdan gelecek her türlü tehlikeye karşı korunma imkânı sağlayan çok fonksiyonlu bir yapıdır. Tarih boyunca insanlar, bu ihtiyaçlarını çeşitli şekillerde karşılamışlardır. Kimi zaman ağaç dallarını birleştirerek oluşturdukları mekânlarda, kimi zaman mağaralarda, kimi zaman çadırlarda, kimi zaman da kulübelerde yaşamışlardır. Geleneksel Türk evleri Türk halkının kültürel değerleriyle inşa edilmiş ve bu değerleri her bölümünde yansıtan yapılar. Türk evlerinin kökeni Türklerin göçebelik zamanlarına kadar uzanmaktadır. Bu çerçevede biz de Kızılırmak'ın çizdiği hilal içinde yer alan Bozok Platosu üzerinde bulunan Yozgat'taki geleneksel Türk evlerini ve sokak dokusunu çalışmamıza konu edindik. Çalışmamız giriş, iki ana başlık ve değerlendirme-sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Giriş kısmında insanoğlunun barınmaya neden ihtiyaç duyduğu ve tarihsel süreç içerisinde günümüze kadar barınmak için neler yaptığı açıklandıktan sonra ev kavramının genel bir tanımı yapılmıştır. Ardından Yozgat şehrinin kuruluşu ve coğrafi özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci başlık altında, giriş kısmındaki bilgiler ışığında, geleneksel Türk evi, Türk evinin özellikleri, Türk evini oluşturan unsurlar ve sokak kavramı üzerinde durulmuştur. İkinci başlık altında ise konuyu daha da özelleştirip Türk mimarisi dikkate alınarak geleneksel Yozgat Türk evi, sokak dokusu, bu dokuyu oluşturan unsurlar, sokak, cadde ve mahallelere verilen isimler, konutların yapı malzemeleri, yerleşim düzenleri, sokaktaki diğer unsurlar ve bazı yapıların günümüze ulaşan halleri görsellerle detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu aşamada öncelikli olarak yapılar sınırlandırılmış, günümüzde ayakta olan ve bugüne ulaşamayan yapılar olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Günümüze ulaşan evler terk edilmiş vaziyette oldukları için bu noktada müze müdürlüğü başta olmak üzere Yozgat'ta yaşayan, eskileri iyi hatırlayan veya hatırlayamayıp başkalarına yönlendiren kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Mahalleler çalışırken de Yozgat'ın bütün mahallelerinden ziyade arşiv belgelerinde isimleri geçen mahalleler üzerinde durulmuştur. Son olarak ise makalemiz değerlendirmeye ve sonuç başlığıyla nihayete ermiştir. Bu çalışmada; Yozgat özelinde maddi kültürel mirasın tespit ve korunmasına katkı sağlamak üzere öncelikli olarak günümüze ulaşan Yozgat evlerinin bulundukları konumların, yapı planlarının, yapısal özelliklerinin, inşalarında kullanılan malzemelerin tespit ve belgelendirilmesi, bunun yanı sıra çeşitli nedenlerle terk edilmiş ve harap durumda olanlarının görsel arşiv kayıtlarından hareketle özgün yapılarının açığa çıkarılması; günümüze ulaşamayanların ise yine görsel arşiv kayıtlarıyla tespitinin yapılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam Sanatları Tarihi, Mimari, Ev, Türk Evi, Yozgat, Sokak.

Abstract

The house is a multifunctional structure that meets basic living needs such as sheltering the family, which forms the core of the society, as well as different needs such as educating family members, and provides protection against all kinds of dangers from outside. Throughout history, people have met these needs in various ways. Sometimes they

* Bu çalışma, Elif Döne Güneşer'in Prof. Dr. Abdulkadir Dündar danışmanlığında hazırladığı 1919B012103539 numaralı "Tübitak 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı 2021" projesinin makaleye dönüştürülmüş halidir. Destekleri için TÜBİTAK'a teşekkür ederiz.

** Çalışmamız esnasında bilgilerini bizimle paylaşan Dr. Ali Şakir Ergin ve Ertuğrul Kapusuzoğlu'na teşekkür ederiz.

lived in places they created by combining tree branches, sometimes in caves, sometimes in tents, and sometimes in huts. Traditional Turkish houses are structures built with the cultural values of the Turkish people and reflect these values in every part. The origin of Turkish houses dates back to the nomadic times of the Turks. In this context, we focused on the traditional Turkish houses and street texture in Yozgat, located on the Bozok Plateau within the crescent drawn by Kızılırmak, as the subject of our study. Our study consists of an introduction, two main headings and evaluation-conclusion parts. In the introduction, after explaining why human beings need shelter and what they have done to shelter throughout the historical process until today, a general definition of the concept of home is made. Then, information about the foundation and geographical features of the city of Yozgat is given. Under the first heading, in the light of the information in the introduction, the traditional Turkish house, the characteristics of the Turkish house, the elements that make up the Turkish house and the concept of street are emphasized. Under the second heading, we specialize the subject further and take Turkish architecture into consideration; the traditional Yozgat Turkish house; The street texture, the elements that make up this texture, the names given to streets, avenues and neighbourhoods, the building materials of the houses, the layouts, other elements on the street and the extant states of some buildings are discussed in detail with visuals. At this stage, the buildings were first limited and examined in two groups: those that are still standing today and those that have not survived to the present day. Since the houses that have survived to the present day were abandoned, at this point, interviews were held with the museum directorate and people living in Yozgat, who remembered the old ones well or could not remember them and referred them to others. While studying the neighbourhoods, the focus was on the neighbourhoods whose names are mentioned in the archive documents rather than all the neighbourhoods of Yozgat. Finally, our article concluded with the title of evaluation and conclusion. In this study; In order to contribute to the detection and preservation of the material cultural heritage in Yozgat, the priority is to identify and document the locations, building plans, structural features and materials used in the construction of the Yozgat houses that have survived to the present day, as well as to identify the original buildings of the Yozgat houses that have been abandoned and in ruins for various reasons, based on visual archive records. revealing their structures; The aim is to identify those that have not survived to the present day through visual archive records.

Keywords: History of Turkish-Islamic Arts, Architecture, House, Turkish House, Yozgat, Street.

Giriş

İlk insandan bu zamana kadar insanlar yaşamlarını idame ettirebilmek, çeşitli ihtiyaçlarını giderebilmek, çevreden gelecek zarara karşı kendilerini muhafaza edebilmek için korunaklı mekânlara ihtiyaç duymuşlardır. İhtiyaç duyulan bu mekânlar da hiç şüphesiz evdir. Ev, toplumun çekirdeğini oluşturan ailenin barınması gibi temel yaşam ihtiyaçlarının yanı sıra aile fertlerinin eğitilmesi gibi farklı ihtiyaçlarına cevap veren ve dışarıdan gelecek her türlü tehlikeye karşı korunma imkânı sağlayan çok

fonksiyonlu bir yapıdır.¹ İnsanlar tarih boyunca, bu ihtiyaçlarını çeşitli şekillerde karşılamışlardır. Kimi zaman ağaç dallarını birleştirilerek oluşturdukları mekânlarda, kimi zaman mağaralarda, kimi zaman çadırlarda, kimi zaman da kulübelere yaşamışlardır.

Türk evlerinin kökeni Türklerin göçebelik zamanlarına kadar uzanmaktadır. Orta Asya'da göçebe ve yarı göçebe bir hayat süren Türkler, yaz mevsimlerini yaylalarda çadırlarda, kış mevsimlerini ise ahşap ve kerpiçten yaptıkları evlerde geçirmişlerdir. Bu yerleşim şekilleri ise Anadolu'ya yerleşildiğinde yazlık ve kışlık evler olarak kendini göstermiştir.

Çalışmamızda ele alacağımız Yozgat, İç Anadolu Bölgesi'nde, Kızılırmak'ın çizdiği ay içinde yer alan Bozok Platosu üzerindedir. Şehrin merkezi Kızıldere Vadisi içinde kurulmuştur. Boğazköy, Hattuşaş, Alacahöyük gibi eski medeniyetlerin kurulduğu kasabalara komşudur. Şehir batıda Kırıkkale ve Kırşehir, doğuda Sivas, kuzeyde Tokat, Amasya ve Çorum, güneyde ise Nevşehir illeri ile çevrilidir.²

İlk çağlardan beri çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapan bir coğrafyada bulunan Yozgat şehrinin kuruluşu 16. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Tarih boyunca bölge toprakları Hititlerin, Frigler'in, Kimmerler'in, Perslerin, İskender, Roma ve Bizans İmparatorluklarının hâkimiyeti altında kalmıştır.

Oğuzların Bozok koluna mensup Türkmenler, 15. yüzyıldan itibaren bu bölgeye gelmişler ve bölgeye kendi isimlerini vermişlerdir. 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Bozok adının yanında Yozgat da kullanılmıştır. Cumhuriyet döneminde Süleyman Sırrı İçöz'ün 4 Kasım 1922 tarihli teklifi üzerine Bozok ismi kaldırılarak 1923 yılından itibaren şehrin ismi Yozgat olmuştur.³

Çalışma ile arşivlerden ulaşılan eski Yozgat fotoğraflarıyla şehrin mimari dokusu somutlaştırılarak günümüzde halen ayakta olan yapılar yerinde tespitle tekrar fotoğraflanacak ve böylelikle şehir dokusunun tahrip olan kısmı ile günümüze ulaşan kısmının mukayesesine imkân sağlanacaktır.

¹ Selçuk Mülayim, *İslâm Sanatı*, ed. Aziz Doğanay (İstanbul: İsam Yayınları, 2013), 59.

² Yozgat Valiliği (ed.), *Yozgat 1991 İl Yıllığı* (Yozgat: Yozgat Valiliği, 1991), 6.

³ Yozgat Valiliği (ed.), *Yozgat 1991 İl Yıllığı*, 34.

Bu çalışmada; Yozgat özelinde maddi kültürel mirasın tespit ve korunmasına katkı sağlamak üzere öncelikli olarak günümüze ulaşan Yozgat evlerinin bulundukları konumların, yapı planlarının, yapısal özelliklerinin, inşalarında kullanılan malzemelerin tespit edilmesi, bunun yanı sıra çeşitli nedenlerle terk edilmiş ve harap durumda olanlarının da görsel arşiv kayıtlarından hareketle özgün yapılarının açığa çıkarılması; günümüze ulaşamayanların ise yine görsel arşiv kayıtlarıyla tespitinin yapılması amaçlanmaktadır.

1. Ev, Türk Evi ve Sokak Kavramları

1.1. Ev Kavramı

İnsanın korunma, sığınma ve barınma endişeleri, kaya sığınakları, mağara ve kulübelerle karşılanmış, sonuçta mimariye dönüşen çabalar, insan soyunun devamlılığı için, şu veya bu şekilde fiziki çevrenin insan eliyle değiştirilmesine konu olmuştur.⁴

İçlerinde yaşadığımız yapılar, insanı koruyan barınaklar ve çerçevelerdir. Her yapı, içinde yaşayışı şu veya bu şekilde dışarıdan ayırır. Ona yeni bir hudut kazandırır ve yön verir. Yapıların dışarıdan kavranışları, dış kuruluşları da çevrelerindeki hayatı da etkiler. Her yapının, yanındaki diğer yapılara göre vaziyet alışı, yerleşisi, o yapının var olma sebebini ve yapıyı vücuda getirenlerin çevre karşısındaki tutumunu ortaya koyar. Bu tutum, yapıların çevresinde yaşayanların karşılarında yer alacak ve çevresindeki hayatı yönetecektir.⁵

Osmanlı şehirlerinde ev, bağımsız yaşama birimleri olan otağdan türediği bilinen odaların bir araya getirilmesi ile teşekkül etmiştir. Odalar, bağımsız varlıklarıyla tektonikler olarak bütünlüğe tezyini bir düzen ile katılır. Yol ve bahçe arasında diziler halinde yer alır. Bunların içi ve dışı arasında sonsuz mekân içinde inşaî sistemleri, pencere düzenleri ile her birine ait özel tavan vs. mimari unsurlar ile farklılaşan özel kimliğe sahip varlıkların topluluğu olarak var olur.⁶

⁴ Mülâyim, *İslâm Sanatı*, 59.

⁵ Turgut Cansever, *Osmanlı Şehri* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2010), 49.

⁶ Turgut Cansever, *İslâm'da Şehir ve Mimari* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2006), 118.

1.2. Türk Evi

Geleneksel Türk evi, Türklerin kullandıkları evler olup, Türk kültürünün birebir izlerini taşımaktadır. Anadolu Türk evinin oluşumunu Anadolu'nun çevresel ve kültürel ortamı ile Türklerin Orta Asya'dan getirdikleri kültürel ve mimari miras belirlemiştir.⁷

Geleneksel Türk evleri, Türk halkının kültürel değerleriyle oluşmuş olan canlı bir kültür ortamıdır. Kültürel mirasımızın en önemli, en değerli varlıklarıdır. Türk evi esas şeklini Anadolu'da kazanmıştır. Eski Türk töreleri ve İslam dininin getirdiği esaslar evin planlanmasında ve iç mekânın düzenlenmesinde önemli etkenlerdir. Anadolu'da değişik bölgelerde, farklı kültür ortamlarında ve bölgeye has yapı malzemeleri ile kendine has kimliğe sahip ev tipleri oluşmuştur.⁸

1.3. Sokak Kavramı

“Sokak” kelimesi dilimize Arapçadan geçmiştir. Sokak kavramının herkes tarafından kabul edilmiş kesin bir tanımı yoktur. Doğan Hasol'a göre sokak, “şehir ve kasaba içinde yapılar arasındaki yol”dur. Sokağın sözlük anlamı ise, “il, ilçe gibi yerleşim bölgelerinde, iki yanında evler olan, caddeye oranla daha dar veya kısa olabilen yol”dur.⁹

Sokak kavramının çeşitli tanımları yapılmıştır. Bu tanımlardan bazılarına baktığımızda;

Reykewert'e göre sokak “Her iki yanı yapılarla sınırlanmış anlamlı bir kentsel doku parçasıdır.” Rapoport'a göre “Yerleşim yerlerinde bulunan binaların kenarındaki dar ya da düz boşluklardır ve dolaşma gibi aktiviteler için kullanılır.” Büyük Larousse'ye göre “Bir yerleşim yerinde iki tarafı yapılar ile çevrili açık yoldur.” Krier'e göre “Kentsel mekân içerisinde, binalar arasında, günlük aktivitelerin yaşandığı hareketli mekânlardır.”¹⁰

Sokaklar kentlere kimlik kazandırmakta ve insan eliyle yapılmış çevre

⁷ Elif Besli, *Geleneksel Türk Evi Mimarisinin İncelenmesi: Düzce-Konuralp Örneği* (Düzce: Düzce Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 15.

⁸ Şener İlgin, *Geleneksel Yozgat Evleri* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 1.

⁹ Gülbahar Soylu Ercan, *Zile Geleneksel Kent Dokusunda Sokak Çözümlemeleri* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Lisans Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Tezi, 2018), 13.

¹⁰ Soylu Ercan, *Zile Geleneksel Kent Dokusunda Sokak Çözümlemeleri*, 10.

özelliklerini, insan yaşamının sürüp gittiği tarihî bir dönemi belgelemektedir.¹¹

Sokakların genişlikleri değişik olmakla birlikte kent merkezlerinde dar, kent dışına doğru daha geniş olduğu görülür. Dar sokaklar bile, evlerin az katlı olmaları nedeniyle boğucu değildir. Sokakların, evlerin giriş katı duvarları ile sınırlanması dışında belirgin bir geometrik şekli yoktur. Düzensiz ve keyfidir, küçük aralıklarla yön değiştirir. Bir harita üzerinde belki mahallenin camisine doğru belli belirsiz bir doğrultu seçilse de sokakların içindeyken bir yönelme duygusu kesinlikle hissedilmez. İşte Türk sokağının bu yönelsiz, odaksız büyümesinde, ev çeperleriyle alışverişinde saf, tümel bir mimari biçimlenmenin soyut özelliklerini dışı vuran biçimsel özgünlüğü yatmaktadır. Sözü ettiğimiz sokak, tasarımı yapılmamış, süssüz, sürekli olmayan, bazen de bir yere çıkmayan bir sokaktır. Bu olumsuz gibi görünen özellikleri sokağa özgün bir karakter kazandırmıştır.¹²

Sokakların yerleşimlerinde doğal bir uyum gözlemlenmektedir. Yeşillik her evin yanı başındadır. Ağaçlar sokaklarda değil, evlerin bahçelerinde, cami avlularında veya mezarlıklarda bulunmaktadır. Sokaklarda gölgelik ihtiyacını evlerin geniş saçakları gidermektedir. Sokağın biçimlenmesinde en önemli etken insanın konforudur. Aile yaşantısı ve sokak arasında bir bağ oluşmuştur.

2. Yozgat'ta Ev ve Sokak

2.1. Geleneksel Yozgat Evlerine Kısa Bir Bakış

Yozgat, İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak bölümünde Ankara-Sivas karayolu üzerinde yer almaktadır. Yozgat'ın da içinde bulunduğu yöre Cumhuriyet devrine kadar Bozok vilayeti olarak anılmıştır. Bozok ismi, 15. yüzyılın ortalarında gelip bölgeye yerleşen Oğuzların Bozok kolundan gelmektedir.¹³

¹¹ Doğan Kuban, *Türk Ahşap Konut Mimarisi 17.-19. Yüzyıllar* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020), 171.

¹² Kuban, *Türk Ahşap Konut Mimarisi*, 171.

¹³ Yunus Koç, "Yozgat", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2013), 43/559-564.

Yozgat şehrinin gelişmesi, Bozok'un idaresinde Çapanoğulları sülalesi sayesinde olmuştur. Mamalı Türkmenlerinden olan Çapanoğullarından Ahmed Bey'in Yozgat'ı 1755'ten itibaren malikâne suretiyle tasarruf etmeye başlaması kendisini bölgenin hâkimi durumuna getirmiştir. Ahmed Bey, Saray köyünde bir cami ve Yozgat merkezde de Demirli Medrese'yi yaptırarak şehrin gelişmesi adına ilk önemli adımı atmıştır. Ahmed Bey'in vefatından sonra oğlu Mustafa Bey zamanla hükûmet nezdinde öne çıkarak nüfuzunu artırmış ve Yozgat'ın imarına katkı sağlamıştır. 1777-1779 yıllarında inşa ettirdiği Çapanoğlu Camii ve kurduğu vakıflar Yozgat'ın gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Mustafa Bey'in de vefatından sonra kardeşi Süleyman Bey, şehrin imarında önemli işler yapmıştır. Çapanoğlu Camii'ni genişleterek bir okul, bir hamam ve civardaki bazı köylere cami yaptırmış; bunlar için almış dükkân ve bir hamamdan oluşan bir vakıf kurmuş ve kendisi için de güzel bir konak yaptırmıştır.¹⁴

Çamlık, Nohutlu, Mercimek Tepe ve Kabaktepe arasındaki dar bir alanda kurulan Yozgat şehri, döneminin en güzel yerleşimine sahiptir. Yakın zamana kadar pek bozulmadan, kapalı bir çevre olarak kalabilmiş ender şehirlerimizden birisidir. Pek az imar görebilmiş Türk kaldırımlı¹⁵ dar sokakları, dereler üzerinde ufak ufak köprüleri ve şehrin güneyindeki çam ormanları ile dikkatleri çekmektedir.¹⁶ Yozgat evleri, Safranbolu evlerine benzeyen güzellikte, çoğunlukla iki katlı, pencereleri dikdörtgen veya yuvarlak kemerli; cumbaları, çıkmaları olan geniş saçaklı, üzerine oluklu kiremit örtülü çatılı, genişçe bahçeli ve bahçelerinde çeşme, su kuyusu, samanlık bulunan, atlı binek arabasının geçmesine imkân sağlayacak büyük çatal kapılı, ahşap evlerdir.¹⁷

¹⁴ Koç, "Yozgat", 43/559-564.

¹⁵ Bosna Hersek, Makedonya, Sırbistan ve Bulgaristan gibi tüm Balkanlar'da bu tür kaldırımlara Türk kaldırımı denmektedir. Bk. Hakkı Acun, *Bozok Sancağı (Yozgat İli)'nda Türk Mimarisi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2005), 221.

¹⁶ Acun, *Bozok Sancağı*, 221.

¹⁷ Ahmet Yaşar Ocak - Haşim Şahin, *Arı Kovanına Çomak Sokmak* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2018), 31.

Fotoğraf 1. İstanbulluoğlu Mahallesi Başçavuş Sokak'ta bulunan bir Yozgat evi (2022).

Fotoğraf 2. İstanbulluoğlu Mahallesi Şirin Sokak'ta bulunan bir Yozgat evi (2021).

Yozgat evlerinin birçoğunda, şehrin ikliminden de kaynaklı olarak Türk evi plan tiplerinden “iç sofalı” plan tipi kullanılmıştır. Plan tiplerinin bir çeşit tiplemesi sayılan “karnıyarık plan tipi, dört eyvanlı ve köşe odalı plan

tipini” de uygulamışlardır.¹⁸ Malzeme olarak çoğu zaman alt kat kesme taş üzerine hımış duvarlı kitik sıvalıdır. Kitik sıra, yapı içinde daha çok kullanılmıştır. Bunun yanı sıra sarı kesme taş yapılara da rastlanmaktadır.¹⁹

Yozgat evlerinde süsleme olarak kalem işi ve ahşap ağırlıklı bezemeler çoğunluktadır. Ahşap süsleme çoğu zaman tavanlarda, yüklük, kapı ve pencerelerde kullanılmıştır. Bir başka süsleme şekli olarak resimli evlere de rastlanılmaktadır. Bahçe duvarları ahşap hatıllı moloz taş duvar şeklindedir. Bahçeye girişler bir büyük bir de küçük iki kapıdan sağlanmaktadır. Büyük kapı arabaların girip çıkması için küçük kapı ise insanların girip çıkması içindir. Kapı tokmakları çoğunlukla döğme demirden “L” ve “armut” şeklindedir.²⁰

Yozgat şehri bazı seyyahların seyahatnamelerine de konu olmuştur. Bu seyyahlardan ilki Evliya Çelebi’dir. 17. yüzyılın sonlarında Yozgat’a gelen seyyah, şehirle ilgili olarak “Gelişmiş şehri yoktur. Mirlivası bütün nahiyeleri dolaşır. Bozok Sancağı dokuz kadılık gelişmiş bir kazadır...” şeklinde bilgi vermektedir.²¹

1813 yılında şehre gelen J. D. M. Kinnier, Yozgat’ın bu dönemde memleketin en güzel ve modern şehri, evlerinin İstanbul evleri gibi süslü ve boyalı olduğunu, şehirde 16.000 Türk’ün yaşadığını, nüfusun geri kalanının ise Ermeni, Rum ve Yahudi olduğunu belirtmektedir.²² Charles Texier, 1832 yılında geldiği şehrin evlerinden şu şekilde bahsetmektedir: “Yozgat’ın manzarası, şehrin diğer bütün yerleşim yerlerine terstir. Damları kiremitle örtülmüştür ve genel görüntüsü aynı Avrupa şehirleri gibidir. Bahçelerde meyveler ve özellikle çok güzel kayısılar bolca yetişir.”²³

C. Ritter, 1858 yılında şehre gelmiş ve şehrin Anadolu’nun en mamur şehirlerinden birisi olduğunu, güzel bir camisi, iyi hamamları ve güzel evlerinin bulunduğunu yazmıştır.²⁴

¹⁸ Acun, *Bozok Sancağı*, 221.

¹⁹ Acun, *Bozok Sancağı*, 221.

²⁰ Acun, *Bozok Sancağı*, 222.

²¹ Acun, *Bozok Sancağı*, 11.

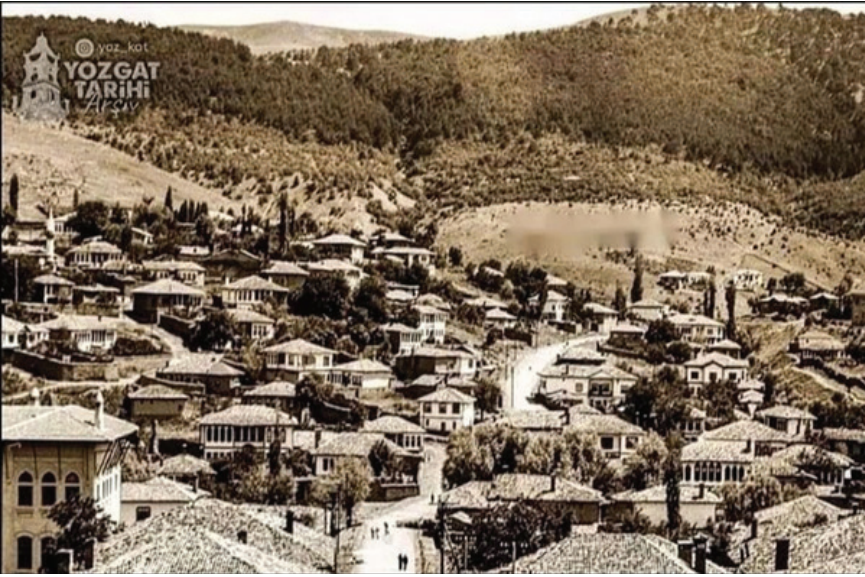
²² Acun, *Bozok Sancağı*, 11.

²³ Charles Texier, *Küçük Asya: Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, çev. Ali Suat (Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, 2002), 3/49.

²⁴ Acun, *Bozok Sancağı*, 13.

Fotoğraf 3. Şehrin genel görünümü (1938).²⁵

Fotoğraf 4. Yıkılan devlet hastanesi ve Çamlık yolu (1934).²⁶

²⁵ İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB), "Atatürk Kitaplığı Arşivi", (Erişim 3 Mayıs 2022).

²⁶ Özgür Çorum arşivi.

Fotoğraf 5. Yozgat Lise Caddesi görünümü (1930).²⁷

2.2. Yozgat'ta Sokak, Cadde ve Mahalle Dokusu

Yozgat'ta bulunan sokakların genişliği çoğunlukla bir at arabasının geçeceği kadardır. Evler birbirinin güneşini kesmeyecek şekilde, komşu hakkı gözetilerek konumlandırılmıştır. Evlerin çoğunlukla sokağa bakan cepheleri sokak dokusunu şekillendirmektedir. Sokak boyunca yer yer, üzerinde “Falan kişinin hayratıdır.” yazan çeşmeler, mahalle bakkalları, çatal kapılı, cumbalı, bahçelerinde meyve ağaçları olan, (tamamı olmakla birlikte) ayva sarısı renkte evler bulunmaktadır.

Fotoğraf 6. Eskipazar Mahallesi'nde bulunan çeşme kitabesi (2022).

²⁷ İBB, “Atatürk Kitaplığı Arşivi”.

Eskipazar Mahallesi'nde R. 1339/H. 1341 tarihli, mermer üzerine ta'lik hatla yazılmış bir çeşme kitabesi bulunmaktadır (Fotoğraf 6). Kitabenin okunuşu şu şekildedir: Bacanah-zâde Ali Ağa'nın/ Mahdûmu Şükrî Efendi'nin/ Hayratıdır 1339-1341.

Fotoğraf 7. Aşağı Çatak Mahallesi Eski Sungurlu Caddesi'nde bulunan ayva sarısı renginde bir ev (2022).

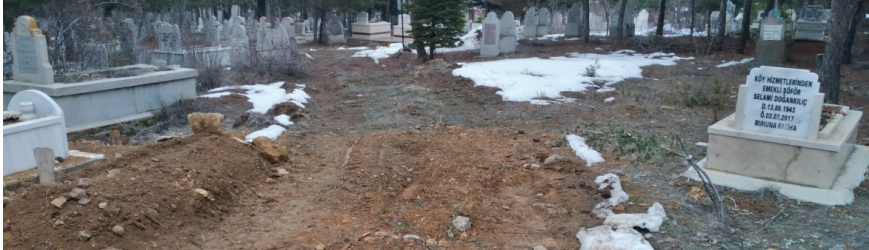

Fotoğraf 8. İstanbulluoğlu Mahallesi'nde bulunan ayva sarısı renginde bir ev (2020).

Rivayete göre ayva sarısı rengindeki bu evlerin harcının yapımında Sarı Topraklık Mezarlığı'nda bulunan sarı renkteki toprak kullanılmaktadır.

Bu sebeple evlerin renkleri ayva sarısı olmaktadır.²⁸ Buradaki toprakla elde edilen harcın diğer toprak cinsleriyle yapılan harçlara göre daha sağlam ve dayanıklı olduğu düşünülmektedir. Sıva işlemi yapıldıktan sonra toprağın renginin sarı olmasından dolayı yüzeyine herhangi bir renklendirici madde kullanmaya ihtiyaç duyulmamaktadır.

Mezarlık sınırları içerisinde bulunan, bugünkü taziye evinin civarı bir zamanlar taş ocağı olarak kullanılmıştır. Yozgat'ın farklı yerlerinde taş ocağı bulunmakla birlikte Sarı Topraklık Mezarlığı'nda bulunan taş ocağından çıkan taşlar ve sarı renkli toprak yalnızca o bölgeden çıkarılmaktadır (Fotoğraf 9). O zamanlar beton işleri çok yaygın olmadığı için mezarların üstünü kapatmak için buradan çıkarılan, ismine de “kapak taşı” denilen plaka taşları kullanılmıştır. Daha sonraki zamanlarda beton işçiliği yaygınlaşmaya başlayınca sarı toprak ve kapak taşları önemini kaybetmiştir. Toprağın çıkarıldığı vadinin üzeri doldurularak bugün taziye evi olarak kullanılan bina yapılmıştır.

Fotoğraf 9. Sarı Topraklık Mezarlığı'nda bulunan sarı toprak (2022).

2.3. Sokak, Cadde ve Mahalle İsimleri

Sokak ve caddelere isim verme geleneği cahiliye devrinden beri kendisini göstermektedir. Sokaklar genellikle orada oturan birine veya esnafına, evlerde oturanlara, taşıdıkları bazı hatıralara yahut farklı özelliklerine göre adlandırılmıştır.²⁹ Bu geleneği Yozgat'ta da görmek mümkündür. Sokak isimleri ya orada oturan zengin bir kimseye göre ya sokakta yaşa-

²⁸ Ali Şakir Ergin, 37.01.2022/ Ertuğrul Kapusuzoğlu, 23.02.2022.

²⁹ Nebi Bozkurt, “Ev”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1995), 11/507-512.

yan meşhur, makam sahibi birine göre ya da sokakta bulunan bir yapıya göre verilmiştir. Örneğin;

İlim ve makam sahibi, meşhur kimselere göre verilen mahalle, cadde ve sokak isimleri:

- Erdoğan Akdağ Mahallesi
- Şeyh Ahmet Efendi Mahallesi
- Agahefendi Mahallesi
- Şeyh Osman Mahallesi
- Çapanoğlu Mahallesi
- Gevrekzade Caddesi
- Mehmet Hulusi Efendi Caddesi
- Cemil Çiçek Bulvarı
- Hacı Eyüp Caddesi
- Hüseyin Avni Bey Sokak
- Polis Nuri Efendi Sokak
- Ganizâde Sokak
- Alacalıoğlu Sokak
- Seyfi Ağa Sokak

Bir yapıya göre verilen mahalle, cadde ve sokak isimleri:

- Yenicami Mahallesi
- Medrese Mahallesi
- Taşköprü Mahallesi
- Tekke Mahallesi
- Müze Caddesi
- Nakipzade Caddesi
- Yurt Caddesi
- Lise Caddesi
- Çamlıkaltı Caddesi
- Şahin Sitesi Caddesi
- Başçavuş Cami Sokak
- Fatih Cami Sokak
- Develik Cami Sokak
- Tahta Cami Sokak

- Kayyumzade Sokak
- Eski Cezaevi Sokak
- Soğuk Pınar Sokak
- Yukarı Pınar Sokak

Bu isimlerin her birini ayrı ayrı açıklamak makalemizin sınırlarını aşacağı için birkaç tanesi üzerinde durulacaktır.

2.3.1. Ganizâde Sokak

Hakkında herhangi bir yazılı kaynağa ulaşamadığımız bu sokak, Medrese Mahallesi'nde bulunmaktadır. Sokağın kelime anlamına baktığımızda “gani” kelimesi zengin, “zâde” kelimesi ise çocuk/evlat anlamına gelmektedir. İkisi birlikte “zengin çocuğu/evladı” demektir. Şifahi olarak ulaştığımız bilgilere göre, Fotoğraf 19'da işaretli kısım Ganizâdelerin konak müstemilatını oluşturmakta iken o bölgede bugün mesken olarak kullanılan çeşitli yapılar bulunmaktadır. Yukarıda sokaklara isim verilirken orada yaşamış zengin kimselerin isimlerinin de kullanıldığını söylemiştik. Buradan yola çıkarak da Ganizâde halk arasında zenginliğiyle şöhret bulduğu için ikametgâhının bulunduğu sokağa Ganizâde Sokak ismi verilmiştir diyebiliriz.

Fotoğraf 10. Ganizâdelerin konak müstemilatını oluşturan bölgenin harita görünümü.³⁰

³⁰ Google, Google Maps (Erişim Ocak 2024).

2.3.2. Başçavuş Sokak

Sokak, İstanbulluoğlu Mahallesi'nde bulunmaktadır. Sokağa bu ismin verilmesinin sebebinin Başçavuş Halil Ağa olduğunu düşünmekteyiz. Çapanoğlu Süleyman Bey'in başçavuşu olan Halil Ağa, H. 1215/M. 1800 yılında –bugün Başçavuş Sokak'ta bulunan– ahşap işleme ve kalem işle-riyle meşhur Başçavuş Camii'ni ve aynı avlu içerisine medrese ve çeşme yaptırmıştır. Halil Ağa'nın bu camiye yaptırması ve ismine de Başçavuş Camii denmesinden dolayı sokağa “Başçavuş Cami Sokak” ismi verilmiş, daha sonra halk arasında sokak Başçavuş Sokak haline dönüşmüştür.

Başçavuş Halil Ağa H. 1231/M. 1815 yılında vefat etmiştir. Mezarı, Başçavuş Camii haziresinin batısında, cami duvarı hizasındadır.³¹ Mezar baş taşı kitabesinde şunlar yazmaktadır:

“Sahibü'l-vakf, cami-i şerif
Merhum ve mağfur leh el-Hâc
Halil Ağa ruhiçün
el-Fatiha
Sene H. 1231”

Fotoğraf 11. Başçavuş Halil Ağa'nın mezar taşı (2025).

³¹ Ali Şakir Ergin, *Vakıflar ve Yozgat'ta Tarihi Vakıf Camileri* (Ankara: Anıl Grup Matbaacılık, 2014), 135.

Fotoğraf 12. İstanbulluoğlu Mahallesi’nde bulunan Başçavuş Sokak (2022).

2.3.3. Alacalıoğlu Sokak

Sokak, Çatak Mahallesi’nde bulunmaktadır. Alacalıoğlu Mustafa Bey, Yozgat’a Çorum’un Alaca ilçesinden gelmiştir. Alacalıoğlu ismiyle tanınmasının sebebi de buradan gelmiş olmasındandır.

Mustafa Bey Çatak Mahallesi’ne sarı kesme taştan, dikdörtgen planlı, kırma çatılı cami yaptırmış ve camiye de Alacalıoğlu Camii ismi verilmiştir. Caminin kitabesi bulunmamaktadır. Doğu tarafında bir hazire ve içerisinde de beş adet mezar bulunmaktadır. Bu hazirede daha önce birçok mezar var iken hazirenin orta yerinden yukarıya doğru yol açılınca mezarlar kaldırılmıştır. Alacalıoğlu Mustafa Bey’in ve eski Yozgat müftüsü İbrahim Efendi’nin mezarları cami duvarına bitişik, daracık bir alanda sıkışık kalmıştır.³² Cami haricinde, caminin bitişğinde bulunan ilkokula da Alacalıoğlu ismi verilmiştir.

Sonuç olarak hakkında teferruatlı bir bilgiye ulaşamadığımız Mustafa Bey, Alacalıoğlu Camii’ni yaptırdığı için camiden dolayı sokağa “Alacalıoğlu Sokak” ismi verilmiştir.

2.3.4. Mehmet Hulusi Efendi Caddesi

Mehmet Hulusi Efendi, ilmî kişiliği ve bulunduğu görevler dolayısıyla Yozgat çevresinde herkesin tanıdığı ünlü bir isimdir. Evinin önünden geçen caddeye de Mehmet Hulusi Efendi Caddesi denilmiştir.

³² Ali Şakir Ergin, 24.11.2022.

Caddeye ismi verilen Mehmet Hulusi (Akyol) Efendi, 1888 yılında Yozgat'ta doğmuştur. Babası Hacı Bekir Ağa, annesi Mevlûde Hanım'dır. 1904 yılında Yozgat İdâdî-i Mülkisinden mezun olan Mehmet Hulusi Efendi, Kayseri'de Arapça ve dinî ilimler tahsil etmiş, daha sonra ilmini artırmak için İstanbul'a gitmiştir. 1912 yılında yapılan ruûs imtihanını başarı ile geçerek müderris unvanı almış ve dersiâmlık maaşına bağlanmıştır. 1. Dünya Savaşı yıllarında tahsilini yarım bırakarak askerlik görevini yerine getirmiştir. Askerlik görevini yaptıktan sonra Yozgat Müftülüğüne tayin edilmiştir.³³

İstiklal Savaşı'na Yozgat'ta bulunduğu dönemde katılmış ve Müdâfaa-i Hukuk Cemiyetine başkanlık etmiştir. Gösterdiği gayret ve faaliyetlerinden dolayı Çapanoğulları ailesiyle arası açılmıştır. İlk Büyük Millet Meclisine Yozgat mebusu olarak katılan Mehmet Hulusi Efendi, mebusluk ile başka bir memuriyetin birleşemeyeceğine dair çıkarılan bir kararla 14 Mart 1921 tarihinde mebusluk görevinden istifa ederek görevine Yozgat müftüsü olarak devam etmiştir. 15 Haziran 1950 tarihinden itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere ve Dini Eserleri İnceleme Kurulu üye yardımcılığı ve üyeliği görevinde bulunmuştur. Görevi devam ederken 12 Ocak 1955 tarihinde trafik kazası geçirmiş ve iki ayağından da sakat kalmıştır. Haziran 1959'da emekli olmuştur.

Mehmet Hulusi Efendi Yozgat'ta çok sayıda icazetli talebe yetiştirmiştir. İleri görüşlülüğü, ilmî dirayeti ve fazileti herkes tarafından kabul edilmiş ve "Büyük Müftü Efendi" olarak anılmıştır. 22 Kasım 1964 tarihinde Yozgat'ta vefat eden Mehmet Hulusi Efendi'nin kabri Yozgat Sarıtopraklık Mezarlığı'ndadır.³⁴

2.3.5. Şeyhzâde Caddesi

Caddenin ismi önceden "Çamlık Caddesi" olarak bilinmektedir. Daha sonra buraya hastane yapılmış³⁵ ve hastane işlek hale geldikten sonra ilçelerle de irtibat başlamıştır. Yozgat dışından gelenler çoğu zaman

³³ Ali Şakir Ergin, "Akyol, Mehmet Hulusi", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1989), 2/303-304.

³⁴ Ergin, "Akyol, Mehmet Hulusi", 2/303-304.

³⁵ Hastanenin yapımına 1929'da başlanmış, 1933'te tamamlanmıştır.

çamlık yolunu değil hastane yolunu sormaya başlamışlardır. Durum böyle devam ederken Çamlık Caddesi'nin ismi “Hastane Caddesi” olarak değiştirilmiştir.

“Hastane Caddesi” ismi Mehmet Erdemir'in belediye başkanlığı yaptığı döneme kadar kullanılmaya devam etmiştir. 1989-2002 yılları arasında Yozgat Belediye Başkanlığı yapan Mehmet Erdemir zamanında sokaklara meşhur kimselerin isimleri verilmeye başlanmıştır. Bu sebeple de belediye meclis kararıyla, “Hastane Caddesi” olarak bilinen caddenin ismi “Şeyhzâde Caddesi” olarak değiştirilmiştir.

Daha sonra Şeyh Ahmet Efendi'nin ismi de bir bölgede kullanılmak istenmiştir. Bugünkü Ahmet Efendi Camii'nin bulunduğu mahalle o zamanlar Taşköprü Mahallesi olarak geçerken Yozgat Belediye Meclisinin 05.04.2018 tarih ve 90 sayılı Karar'ına dayanılarak Taşköprü Mahallesi ikiye bölünmüş ve Şeyh Hacı Ahmet Efendi'nin cami ve türbesi merkeze alınarak civarı “Şeyh Hacı Ahmet Efendi Mahallesi” olarak isimlendirilmiştir.

Mahalleye ismini veren Şeyh Ahmet Efendi, Ahmet Efendi Camii'nin banisidir. Caddeye ismini veren Şeyhzâde ise Şeyh Ahmet Efendi'nin torunudur. Mahalleye dedenin, caddeye torunun ismi verilmiştir.³⁶

Fotoğraf 13. Şeyhzâde Caddesi (2022).

³⁶ Ali Şakir Ergin, 24.11.2022.

2.3.6. Medrese Mahallesi

Mahalleye “medrese” isminin verilme sebebi, Kapıcıbaşı Çapanoğlu Ahmet Paşa tarafından H. Safer 1167/M. Aralık 1753 tarihinde yaptırılan Demirli Medrese’den dolayıdır. Medrese Süsler Sokak’ta, saat kulesinin batısında, eski hükûmet konağının yerinde inşa edilmiştir. Ancak medrese bugün ayakta değildir.³⁷

2.3.7. Taşköprü Mahallesi

Mahalle bu ismi Nakipzâde Camii’nin yakınlarında bulunan Sırasöğüt (Kırsal dere) ve Taşköprü derelerinden gelen suların birleştiği yerdeki iki gözlü, kemerli, kesme taştan yapılmış köprüden almıştır.

Arşiv fotoğraflarında gördüğümüz çift kemerli köprü her ne kadar bahsi geçen Taşköprü zannedilse de esasında o köprü Nakipzâde köprüsüdür. Mahalleye ismini veren asıl köprü Nakipzâde Camii’nin ilerisinde, Salim Löker’in evinin karşısında bulunmaktadır. Kitabesi yakın zamana kadar durmakta iken bugün maalesef kaybolmuştur.³⁸

2.4. Yozgat’ta Sokak Dokusunu Oluşturan Unsurlar

2.4.1. Cumba

Cumba, Arseven’in ifadesiyle binalarda duvarın zeminden yukarı kısmı hizasından dışarıya doğru çıkan ve destekler veya fûruşlar (yaygı, döşeme) üstünde duran pencereli kısımdır.³⁹ *TDV İslam Ansiklopedisi*’ndeki tarife göre ise cumba, sivil mimaride dışarıdan görülmeden sokağa bakabilmek maksadıyla kullanılan kafesli pencere veya binaların yüzeylerindeki çıkmaların üzerine yapılan üstü örtülü, üç tarafı pencereli bir nevi kapalı balkon görünümündeki çıkmalardır.⁴⁰

Sağladığı gölge ile insanları güneşten veya yağmurdan koruyan cum-

³⁷ Acun, *Bozok Sancağı*, 277.

³⁸ Ali Şakir Ergin, 02.05.2022.

³⁹ Celâl Esad Arseven - Şeyda Alpay, *İstîlâhât-ı Mi’mâriyye: Osmanlı Dönemi Mimarlık Sözlüğü* (İstanbul: Kaknüs Yayınları), 65.

⁴⁰ Nur Akin, “Ev”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1995), 11/507-512.

balar, kadınların, sokakta oynayan çocukları gözlemelerine imkân veren ev ölçeğinde açık mekânlardır.⁴¹

Fotoğraf 14. İstanbulluoğlu Mahallesi'nde bulunan Kâmil Koldemir Konağı'ndan cumba örneği (2022).

Fotoğraf 15. İstanbulluoğlu Mahallesi'nde bulunan cumbalı bir ev (2022).

⁴¹ Cansever, *İslâm'da Şehir ve Mimari*, 119.

Fotoğraf 16. İstanbulluoğlu Mahallesi'nde bulunan Yeşilkaya (İkizler) Konağı (2022).

2.4.2. Pahlı Köşe

Taş veya kereste üzerindeki köşelerin tûlânî (uzunluğuna) olarak kesilmesi veya tıraş edilmesinden hasıl olan ince ve ensiz düzlüklerdir.⁴² Daha açık bir ifadeyle, evlerin zemin katlarının sokağa bakan köşelerinin sivrililiğinin giderilmesine denmektedir.

Bu sayede evlerin yer katlarının dışa sağır olan taş duvarları ya da bahçe duvarları sokağa uymakta, onunla eğrilip bükülmektedir.⁴³ Bu yolla sokaktan geçen yük araçları köşe dönüşlerinde zorluk çekmemektedir.

Yozgat'ta üç sokakta pahlı köşesi bulunan ev tespit ettik. Bunlardan biri Fotoğraf 11'de gördüğümüz Develik Mahallesi'nde bulunan evdir. İkinci ve üçüncü ev ise Tekke Mahallesi Kürkçü Sokak'ta bulunmaktadı. Ancak burada bulunan köşe pahı ev onarılırken normal köşe haline getirilmiştir.

⁴² Arseven - Alpay, *İstilahât-ı Mi'mâriyye*, 51.

⁴³ Cengiz Bektaş, *Türk Evi* (İstanbul: YEM Yayın, 2020), 85.

Fotoğraf 17. Develik Mahallesi'nde bulunan pahlanmış köşe örneği (2022).

Fotoğraf 18. Tekke Mahallesi'nde bulunan pahlanmış köşe örneği (2022).

2.4.3. Kapılar

Evin sokakla doğrudan bağlantı kurduğu en önemli açıklık, ailenin iç dünyasını koruyan küçük bir kale kapısı niteliğindeki avlu/bahçe kapısıdır.⁴⁴

Evin kapısı genellikle bir yaylı arabanın, atın, yüklü atın, katırın geçebileceği büyüklükte, iki kanatlıdır. Üzerinde, önünde bekleyeni

⁴⁴ Akın, "Ev", 11/507-512.

yağmurdan ya da güneşten koruyacak bir saçağı vardır. Kapının iki kanadının, özel durumlar dışında sadece biri açılmaktadır. Ya da kanatların biri üzerinde, ancak bir insanın geçebileceği büyüklükte bir başka kanat vardır. Böyle kapılara “kancık kapı” ya da “kuzulu kapı” denir. Kapının üstü çıtalarla, işlemelerle süslü olabilir.⁴⁵

Kuzulu kapılar Yozgat’ta “çatal kapı” olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani birbiri içine geçmiş kapı kanatları olarak değil de, yük arabalarının geçmesi için büyükçe çift kanatlı bir kapı, onun hemen bitişiğinde de insanların geçmesi için kullanılan küçük tek kanatlı bir kapı bulunmaktadır.

Anadolu’nun farklı şehirlerinde hac ibadetini yerine getirmiş kimsele- rin evlerinin avlu kapıları, ev sahipleri tarafından çeşitli figürler, motifler ve Arapça yazılar kullanılarak süslenmektedir. Bunun sebebi ise, o evde hacca giden birinin olduğunu belirtmektir. Sokaktan geçen kimseler kapıyı gördüklerinde o evde bir hacının olduğunu bilir, hal ve hareketle- rinde uygunsuz bir durum var ise kendisine çekidüzen verirdi. Örneğin Kayseri’de avlu kapısı üzerine bayrak; Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin gibi şehirlerde de yine avlu kapısı üzerine Kâbe resmi asılır. Yozgat’ta ise avlu kapılarının yeşile boyanarak üzerine beyaz renkte ay yıldız yapıldığı görülmektedir. Şehirleşmeyle birlikte bu gelenek unutulmaya başlasa da Anadolu’nun farklı köylerinde hâlâ yaşatanlar vardır.

Fotoğraf 19. İstanbulluoğlu Mahallesi’nde bulunan bir avlu kapısı (hacı kapısı) (2022).

⁴⁵ Bektaş, *Türk Evi*, 95.

Fotoğraf 20. Çatak Mahallesi'nde bulunan Yenişanlar Evi'nin künde-kârî tekniği ile yapılmış avlu kapısı (2022).

Fotoğraf 21. Çatak Mahallesi'nden avlu kapısı örneği (2022).

Fotoğraf 22. Top Mahallesi'nde bulunan Vehbi Ulusoy ailesine ait konağın avlu kapısı (2022).

2.4.4. Kapı Tokmağı

Kapının üzerinde bir tokmak ya da halka vardır. Halkalar kimi kapılarda iç içe, kimilerinde ayrı ayrı, biri küçük biri daha büyük olmak üzere iki tanedir. Örneğin kapıya gelen kadınsa küçük olanı çalar ve evin içindekiler gelenin kadın olduğunu anlar. Ya da iki kanattaki halkalar bir kurdele ile birbirine bağlanmışsa evde kimse yok demektir.⁴⁶

Fotoğraf 23. İstanbulluoğlu Mahallesi'nde bulunan bir konaktan kapı tokmağı örneği (2022).

Fotoğraf 24. Nizamoğlu Konağı'nın kapı tokmağı (2022).

⁴⁶ Bektaş, *Türk Evi*, 95. Kapı tokmakları hakkında geniş bilgi için bk. Halit Çal, *Osmanlı Kapı Halkaları ve Kapı Tokmakları*, ed. Güler Eren, Kemal Çiçek Cem Oğuz (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999), 275-284.

2.4.5. Binek Taşı

Toplumun sanayileşmesinden önce tarım ve hayvancılıkla uğraştığı dönemde, han ve kervansaray gibi ticari yapıların dışında evlerde de binmek, yük taşımak, ticaret yapmak gibi işler için deve, at, katır ve eşek gibi hayvanlar beslenir, arabalar alınır. Bu hayvanlara, özellikle kadın, çocuk, hasta ve yaşlıların rahat binebilmeleri için çoğunlukla bir ayak kaldırımı yükseklikte sütun veya taş parçası, bazen de özenle yapılmış bir iki basamaklı binek (konak) taşları vardı.

Bu taşlar, tüm il, ilçe, kasaba ve köylerdeki caddelerin ve sokakların kenar ve köşelerine; sarayların, konakların, evlerin giriş kapılarına; camilerin, hünkâr mahfillerinin giriş önüne ve gereken diğer yerlere konulan taşlardı.⁴⁷

2.4.6. Sadaka Taşı

İffet ve hayâsından dolayı fakirliğini gizleyenler, onur ve vakarından dolayı ihtiyaçlarını kimseye açamayanlar için ince ve farklı yardım, destek ve himaye, yol ve metotları bulunmuştur. Onlara “alan el” olmanın utanç ve ezikliğini yaşatmamak için gayet zarif yardım şekilleri geliştirilmiştir. Böylece “alan el” hicaptan, “veren el” de gurur ve riyadan korunmuştur.⁴⁸

Bu taşlar üzerine sadaka verebilecekler, genelde kimsenin olmadığı, sabah ve yatsı namazına giderken veya gelirken, yani karanlıkta, madeni paralar bırakırdı. Biriken bu paralar ihtiyaç sahibi tarafından, ihtiyacı olduğu kadar alınır, diğerleri başkalarına bırakılmaya özen gösterilirdi. Böylece veren el ile alan el birbirini görmezdi. Oraya uzanan elin yardım koymak için mi, yoksa yardım almak için mi girdiğini bilemezsiniz. Bu da zenginin kibrini kırmasını, fakirin utancını örtmesini sağlardı.⁴⁹

⁴⁷ Hakkı Acun, *Türk Kültüründe Taşlar* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2010), 34.

⁴⁸ Acun, *Türk Kültüründe Taşlar*, 62.

⁴⁹ Acun, *Türk Kültüründe Taşlar*, 62.

Fotoğraf 25. Çapanoğlu Büyük Camii'nin avlusunda bulunan sadaka taşı (2022).

2.4.7. Bahçe

Bahçe en az evin içi gibi özenle tasarlanmıştır. Her şeyden önce bir çeşmesi, bir kuyusu ya da havuzu vardır. Buradan akan su ile bahçe sulanır. Üzüm ezme teknesi, pekmez ocağı, çamaşır ocağı, çamaşır taşı, tandır, dibek, ambarlar, depolar, odunluk, ahır, kümes gibi her türlü donanım burada yer alır.⁵⁰

Yozgat'ta bulunan evlerin bahçelerinde çeşitli meyve ağaçları, (tamamında olmamakla birlikte) su kuyuları, odunluk, kümes ve tandır bulunmaktadır. Bu tandırlarda senenin belirli zamanlarında imece usulüyle yufka ekmekler yapılır, bu sayede yardımlaşma fiili diri tutulurdu. Yapılan ekmekler uzunca bir süre aynı tazeliyle muhafaza edilirdi.

2.4.8. Kapı (Dayak) Taşı

Cami, tekke, türbe, konut gibi mimari yapıların kapı ve pencere kanatlarına, kapının rüzgârdan şiddetli kapanarak zarar görmesini engellemek veya kapının açık kalmasını, devamlı açılıp kapanmasını önlemek için

⁵⁰ Bektaş, *Türk Evi*, 103.

önlerine konulan ağırlıklardır. Bu ağırlıklar bazen işlemeli, güzel olduğu gibi bazen de gayet sade yapılmıştır.⁵¹

Fotoğraf 26. Çapanoğlu Büyük Cami’de bulunan bir dayak taşı (2021).

3. Dünden Bugüne Yozgat Evleri

Bu başlık altında, görsel arşiv kayıtlarına ulaşabildiğimiz, bir kısmı bugün ayakta olmayan, bir kısmı da restorasyon görerek günümüze ulaşabilmiş evler işlenmiştir.

3.1. Gazi ve Mehmet Nurdoğdu Evi

İstanbuluolu Mahallesi Kurtuluş Sokak’ta, 600 ada, 5 parselde bulunan yapı zemin+bir kat olarak inşa edilmiştir. Üst örtüsü ahşap kırma çatı ve alaturka kiremitten oluşmaktadır. Yapının doğu tarafında bahçeye açılan, taş sütunlar üzerine oturmuş, kemerli, çift kanatlı büyük bir demir kapı ve hemen yanında da bitkisel motifli taş konsollara oturan,

⁵¹ Acun, *Türk Kültüründe Taşlar*, 149.

kemerli, tek kanatlı, yine bahçeye açılan küçük bir kapı bulunmaktadır. Eve giriş üçüncü bir bahçe kapısından sağlanmaktadır. Bu kapı taş sütunlar üzerinde yer alan, geometrik formlu taş konsollara oturan düz kemerli, ahşap çift kanatlı bir kapıdır. Kemerli oluşturan taş üzerinde, H. 1314 tarihli, mermer üzerine sülüs hatla yazılmış besmele mevcuttur. Ahşap hatıl ve dikmelere sahip olan ev, hımuş yapı dediğimiz, ahşap dikme ve payandalarla oluşturulmuş iskeletli yapının arasına taş dolgu yapılarak inşa edilmiştir. Yüzeyi de kerpiçle sıvanmıştır. Pencereler ise dikdörtgen ile kareye yakın dikdörtgen formdadır. Bahçe kapısı üzerinde bulunan H. 1314 tarihli besmeleden yola çıkarak evin H. 1314/M. 1896 tarihinde inşa edildiğini ve 126 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu anlamaktayız. Yapı, Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun kararıyla 31 Temmuz 2007 tarihinde tescilli hale getirilmiştir.⁵²

Fotoğraf 27. İstanbulluoğlu Mahallesi, Korkmaz Sokak'ta bulunan Gazi ve Mehmet Nurdoğdu Evi (2022).

⁵² Bu bilgiler Yozgat Müze Müdürlüğündeki arşivden istifade edilerek yazılmıştır.

Fotoğraf 28. Gazi ve Mehmet Nurdoğdu Evi (2022).

Fotoğraf 29. Gazi ve Mehmet Nurdoğdu Evi'nin ahşap, çift kanatlı kapısı (2022).

Fotoğraf 30. Gazi ve Mehmet Nurdoğdu Evi'nin avlu kapısı üzerindeki mermer üzerine işlenmiş sülüs besmele (2022).

Fotoğraf 31. Gazi ve Mehmet Nurdoğdu Evi'nin doğu tarafındaki avlu kapısı (2022).

Fotoğraf 32. Gazi ve Mehmet Nurdoğdu Evi'nin avlu kapısı üstündeki rozet (2022).

3.2. Osman Duyar Evi

İstanbuluoğlu Mahallesi, Başçavuş Sokak'ta, Başçavuşzâde Camii'nin hemen karşısında, 586 ada, 13 parselde bahçe içerisinde bulunan yapı, zemin+bir kat olarak inşa edilmiştir. Yapı, ahşap dikme ve payandalarla oluşturulmuş iskeletli yapının arasına tuğla ve taş dolgu yapılarak inşa edilmiştir. Üst örtüsü ahşap kırma çatı ve kiremitten oluşmaktadır. Çatı, yapı duvarlarından dışarıya doğru taşarak saçak oluşturmuş, saçakların altlarına da ahşap kaplama yapılmıştır. Sokağa doğru uzanan saçaklar, bir nevi gölgelik oluşturmuştur. Bahçeye giriş, yapının Başçavuş Sokağa bakan güney cephesinde bulunan, ahşap sundurmalı, çift kanatlı kapıdan sağlanmaktadır. Kapı tokmakları el şeklinde süslemeli olmakla birlikte bu süslemeler günümüze ulaşamamıştır. Yapının pencereleri dikdörtgen formu ve geçmeli demir parmaklıdır. Sokağa bakan pencerelerin üst kısımlarında üçgen formunda başlıklar bulunmaktadır. Yapı, Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 31 Temmuz 2007 tarihli kararıyla tescilli hale getirilmiştir.⁵³

⁵³ Bu bilgiler Yozgat Müze Müdürlüğündeki arşivden istifade edilerek yazılmıştır.

Fotoğraf 33. İstanbulluoğlu Mahallesi, Başçavuş Sokak'ta bulunan Osman Duyar Evi (2022).

Fotoğraf 34. İstanbulluoğlu Mahallesi, Başçavuş Sokak'ta bulunan Osman Duyar Evi'nin pencerelerinden detay (2022).

Fotoğraf 35. Osman Duyar Evi'nin ahşap, çift kanatlı avlu kapısı (2022).

3.3. Eskipazar Mahallesi'nde Bulunan Bir Ev

Yapı, Eskipazar Mahallesi, Kayseri Caddesi'nde bulunmaktadır. Yaklaşık on beş yıl öncesine kadar ayakta iken yıkılıp yerine Fotoğraf 37'de gördüğümüz apartman yapılmıştır.

Fotoğraf 36. Evin 2010 yılındaki hali.⁵⁴

⁵⁴ Acun, *Bozok Sancağı*, 225.

Fotoğraf 37. Yıkılıp günümüzde yerine yapılmış olan apartman (2022).

3.4. Taşköprü Mahallesi'nde Bulunan Löklülerin Evi (Sabit Bey Konağı)

Yapı, Taşköprü Mahallesi, Altay Sokak'ta bulunmaktadır. Bugün bir kısmı ayakta. Yapının üç farklı fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğraf 38 Hakkı Acun Hoca'nın *Bozok Sancağı'nda Türk Mimarisi* kitabından alınmıştır. Fotoğraf 39 Dr. Ali Şakir Ergin Hoca'mızın arşivinden alınmıştır ve yapının 2008 yılındaki halidir. Fotoğraf 40 ise günümüze ulaşabilen kısmıdır.

Fotoğraf 38. Löklülerin Evi.⁵⁵

⁵⁵ Acun, *Bozok Sancağı*, 227.

Fotoğraf 39. Löklülerin Evi'nin 2008 yılındaki hali (2008).⁵⁶

Fotoğraf 40. Löklülerin Evi'nin günümüze ulaşabilen kısmı (2022).

3.5. İkizler (Yeşilkaya) Konağı

Yapı, İstanbulluoğlu Mahallesi, Fatih Camii Sokak ve Başçavuş Sokak'ın birleştiği noktada bulunmaktadır. Bugün restore edilmiş bir şekilde halen kullanılmaktadır. 1979 yılında “Hasan Hüseyin Yeşilkaya Kona-

⁵⁶ Ali Şakir Ergin, 2008.

ğı” ismiyle tescillenmiştir. Konağın inşa tarihi bilinmemekle birlikte 19. yüzyılın son çeyreğinde inşa edilmiş olduğu tahmin edilmektedir. Konağın bilinen ilk kullanıcısı “Eczacı Sacid Bey”dir. Konak bugünkü ismini, 1967 yılında konağı satın alan Hasan Hüseyin ve Satılmış Yeşilkaya kardeşlerden almıştır. Bu kardeşler ikiz oldukları için konağa halk arasında “İkizler Konağı” da denmektedir.

Fotoğraf 41. İkizler Konağı.⁵⁷

Fotoğraf 42. İkizler Konağı’nın günümüzdeki hali (2022).

⁵⁷ Acun, *Bozok Sancağı*, 226.

3.6. Hayri İnal Konağı

Yapı, İstanbulluoğlu Mahallesi, Emniyet Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Hayri İnal Bey, 1954-1960 yılları arasında Yozgat'ta belediye başkanlığı yapmıştır. 1970 yılında ailesiyle birlikte Ankara'ya taşınmışlardır. Bu taşınmanın ardından konak boş kalmış ve çok yıpranmıştır.

1979 yılında “Hayri İnal Konağı” ismiyle tescillenmiştir. 2007 yılına kadar harabeye dönen konak, 2007 yılında Belediye tarafından satın alınarak restore edilmiş, hizmete sunulmuştur.

Fotoğraf 43. Hayri İnal Konağı'nın restore edilmeden önceki hali.⁵⁸

Fotoğraf 44. Hayri İnal Konağı'nın günümüzdeki hali (2022).

⁵⁸ İlgün, *Geleneksel Yozgat Evleri*, 122.

3.7. Püskülü Büyüklerden Kalma Rıfat Öztürk'ün Evi

Yapı, Taşköprü Mahallesi, Mehmet Akif Caddesi'nde bulunmaktaydı. Bugün mevcut değildir. Rıfat Öztürk, Yozgat Dışlı köyünün eski muhtarıdır. Halk arasında Dışlı Rıfat Çavuş olarak bilinmektedir.

Rıfat Öztürk'ün oğlu Kemaleddin Öztürk Bey'le yaptığımız görüşmede, evin 1960'lı yıllarda öğretmen Ziya Bey'den satın alındığını, ailenin yaklaşık 20 yıl orada yaşadığını ve onarım görmediğinden harap hale gelince de başka bir yere taşındıklarını öğrendik. Aile, evi boşalttıktan sonra, ev iki yıl boş kalmış ve ardından çıkan bir yangınla kül olmuştur. Şimdilerde ise fotoğrafta da görüldüğü gibi, evin bulunduğu kısımda herhangi bir yapı bulunmamaktadır.

Fotoğraf 45. Rıfat Öztürk Evi'nin yangından önceki hali (2008).⁵⁹

⁵⁹ Ergin, 2008.

Fotoğraf 46. Rıfat Öztürk Evi (2008).⁶⁰

Fotoğraf 47. Rıfat Öztürk Evi'nin bulunduğu arsanın günümüzdeki hali (2022).

⁶⁰ Ergin, 2008.

3.8. Ziraat Bankası'ndan Emekli Mehmet Tanrıverdi'nin Evi

Fotoğraf 48. Mehmet Tanrıverdi Evi (2008).⁶¹

3.9. Sucu Dursun Dede'nin Evi

Yapı, Taşköprü Mahallesi, Hamacıoğlu Sokak'ta bulunmakta idi. Bugün mevcut değildir. Halk arasında Sucu Dursun Dede olarak bilinen Dursun Koçak, ömrünün kırk yılını, Çamlık Tepesi'nden tenekelere doldurduğu içme suyunu, merkebiyle şehir merkezine taşıyıp halka satarak geçirmiş, geçimini bu şekilde sağlamıştır. İlerleyen yaşı su taşımaya müsaade etmeyince merkebinin satmış, yaşlılık aylığı için Valiliğe

⁶¹ Ergin, 2008.

başvurmuştur. Günümüzde ise Sucu Dursun Dede'nin ismi, Yukarı Nohutlu Mahallesi'nde bir sokağa verilmiştir.

Fotoğraf 49. Sucu Dursun Dede'nin emekli olmasını konu edinen 1977 tarihli gazete haberi.⁶²

Fotoğraf 50. Sucu Dursun Dede'nin Evi (2008).⁶³

⁶² Osman Hakan Kiracı, "Yozgat'ın 40 Yıllık Sucusu Dursun Dede Emekli Oldu", *Yozgat* (3 Eylül 1977), 7.

⁶³ Ergin, 2008.

Fotoğraf 51. Sucu Dursun Dede'nin evinin bulunduğu bölge (2022).

3.10. İstanbulluoğlu Mahallesi'nde Bulunan Ev

Yapı, İstanbulluoğlu Mahallesi, Şirin Sokak'ta bulunmaktadır. Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız ev, çok yakın zamana kadar ayakta iken 25 Şubat 2022 tarihinde yıkılmış, geriye yalnızca kapısı kalmıştır.

Fotoğraf 52. İstanbulluoğlu Mahallesi'nde bulunan ev (2021).

Fotoğraf 53. İstanbulluoğlu Mahallesi'nde bulunan evin bugünkü hali (2022).

Değerlendirme ve Sonuç

Anadolu, karasal, Akdeniz, Karadeniz iklimlerini barındıran karma bir iklime sahiptir. Geleneksel Türk evleri de bu iklime bağlı olarak bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir.

Anadolu'nun doğal verileri, Türk evlerinin biçimlerinde, kullanılan malzemelerinde, konumlarında, evin içinde bulunan odaların düzeninde doğrudan etkili olmuştur. Mevcut mevsim içerisinde farklı değişimler olmuş; bu değişimler de evlere yansımıştır. Bütün bu değişimlere karşı da Anadolu'da çeşitli önlemler alınmış, farklı malzemelerden oluşan Türk evleri inşa edilmiştir.

Kuzey Anadolu Bölgesi'nde ahşap, Orta Anadolu Bölgesi'nde kerpiç ve taş, Batı Anadolu Bölgesi'nde taş, Güney Anadolu Bölgesi'nde ise ahşap ve taş yapı malzemeleri kullanılmıştır. Günümüzde bu bölgelerde her ne kadar tek tip apartmanlar yaygınlaşmış olsa da, yapılan apartmanlar Türk evleri gibi yıllara meydan okuyamamaktadır.

Çalışmanın esas konusu olan Yozgat Orta Anadolu'da yer almaktadır. Dolayısıyla karasal bir iklime sahiptir. Buna bağlı olarak Yozgat'ta evler kerpiç, taş ve ahşaptan yapılmıştır. Yozgat evleri, genellikle iki katlı, cumba ve payandaları olan, çatıları oluklu kiremit ile örtülü, geniş bahçeli, bahçelerinde dibek taşı, kuyu ve ahıra sahiptir. Yozgat evleri ile İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan Kayseri, Konya, Sivas, Ankara gibi şehirlerdeki geleneksel evleri genel olarak karşılaştırdığımızda, bahsi geçen şehirlerdeki evlerin tamamının avlu/bahçe içerisinde konumlandırıldığını görmekteyiz. Bu açıdan evler Yozgat evleriyle benzer özellik göstermektedir. Ancak bahsi geçen şehirlerdeki geleneksel evlerin yapı malzemelerine baktığımız zaman Kayseri evlerinde çoğunlukla taş ve ahşap kullanıldığını görmekteyiz. Bu yönüyle Kayseri evleri ve Yozgat evleri birbirinden farklı özellik göstermektedir. Bunun dışında Konya, Sivas, Ankara evlerinde kullanılan yapı malzemeleriyle Yozgat evlerinde kullanılan yapı malzemeleri benzerlik göstermektedir.

Sokak kavramının herkes tarafından kabul gören kesin bir tanımı olmasa da Doğan Hasol'un tanımından yola çıkarak yerleşim yerlerindeki yapıların aralarında kalan yollara sokak denilmektedir. Bu bağlamda

Yozgat'ta bulunan sokaklar çok dar olmayıp bir at arabası geçecek kadar genişliktedir. Yozgat'ta evlerin kapısı avluya açılmaktadır. Avludan da sokağa büyük çatal kapılardan çıkılmaktadır. Bununla beraber sokak dokusunu oluşturan unsurlara baktığımızda Ankara, Tokat, Konya gibi İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan şehirlerdeki geleneksel Türk evleriyle karşılaştırdığımızda Yozgat'takilerin bir bütün oluşturmadığını görmekteyiz.

Sokak, mahalle ve caddeler isimlendirilirken -Ganizâde Sokağı örneğinde olduğu gibi- ya orada oturan zengin bir kimsenin ismi, ya sokakta yaşayan meşhur, makam sahibi birinin ismi, -örneğin Mehmet Hulusi Efendi Caddesi-, ya da sokakta veya mahallede bulunan bir yapı -örnek Taşköprü Mahallesi ve Medrese Mahallesi- ismi verilmiştir.

Yozgat'ta bulunan geleneksel dokulu evlerin sayısı gün geçtikçe daha da azalmaktadır. Bugün mevcut şehrin geleneksel dokusunu yansıtan Gazi ve Mehmet Nurdoğdu Evi, Osman Duyar Evi, İkizler Konağı, Hayri İnal Konağı gibi yapılar korunmazsa, yarına miras bırakmak için elimizde beton yığınlarından başka bir şey kalmayacaktır. Şehirleşmenin artmasıyla çok katlı apartmanlar, nefes alan evlere tercih edilmiştir. Eskipazar Mahallesi'nde bulunan ev, Püskülü Büyüklerden Rıfat Öztürk'ün evi, Sucu Dursun Dede'nin evi gibi yapılar yerlerini çok katlı apartmanlara bırakmıştır. Apartmanlar yapılırken de Sarı Topraklık'ın sarı toprağı unutulmuş, çimento sıvalı yapılar yaygınlık kazanmıştır. Sokaklar ise geçen zamanla eski dokusunu kaybetmiş, bazı sokakların isimleri dahi değiştirilmiştir.

Bu değerlendirmemize ek olarak Mustafa Çiftçi'nin BBC röportajını da paylaşmakta fayda vardır:

“... Burada da eski eserler yıkılıyor, yerine apartman dikiliyor. Apartmanlar dikilirken zaman zaman çevrenin gözetilmediği oluyor. Yani Türkiye'nin yaşadığı sıkıntıları Yozgat ölçeğinde biz de yaşıyoruz.

Eski binalar, eski evler yani Yozgat'ın karakteristiğini yansıtan, mimari anlayışını yansıtan tipik evler, Türkiye'nin geçirdiği ANAP döneminde olsun Demokrat Parti döneminde olsun, binayı yıkıp yerine apartman kondurmak ve bunu bir çeşit geçim haline getirmek, bir müteahhitlik

furyası gibi. O furyalar maalesef Yozgat'ı kötü etkilemiştir. Ve birçok tarihi ev, mesken, sivil mimari örneği kurban gitmiştir..."⁶⁴

Bu çalışma ile öncelikli olarak günümüze ulaşan Gazi ve Mehmet Nurdoğdu Evi, Osman Duyar Evi, İkizler Konağı, Hayri İnal Konağı gibi Yozgat evlerinin, bulundukları konumlar, inşalarında kullanılan malzemeler tespit edilmiş, bunun yanı sıra çeşitli nedenlerle terk edilmiş ve harap durumda olan Püskülü Büyüklerden Rıfat Öztürk'ün, Sucu Dursun Dede'nin, İstanbulluoğlu Mahallesi'nde bulunan evlerin de görsel arşiv kayıtlarından hareketle özgün yapıları açığa çıkarılmış, günümüze ulaşamayanların ise yine görsel arşiv kayıtlarıyla tespiti yapılmıştır.

Kaynakça

- Acun, Hakkı. *Bozok Sancağı (Yozgat İli)'nda Türk Mimarisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2005.
- Acun, Hakkı. *Türk Kültüründe Taşlar*. Atatürk Kültür Merkezi, 2010.
- Akın, Nur. "Ev". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 11/507-512. İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1995.
- Arseven, Celâl Esad - Alpay, Şeyda. *İstılâhât-ı Mi'mâriyye: Osmanlı Dönemi Mimarlık Sözlüğü*. Üsküdar, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2017.
- BBC News Türkçe. "Yozgat: Hayaller ve Gerçekler". *YouTube*. Yayın Tarihi 29 Mart 2019. https://youtu.be/IAwE0ywriXM?si=PLOi7cjDavegz_GT
- Bektaş, Cengiz. *Türk Evi*. İstanbul: Yapımevi Yayıncılık, 2018.
- Besli, Elif. *Geleneksel Türk Evi Mimarisinin İncelenmesi: Düzce-Konuralp Örneği*. Düzce: Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Bozkurt, Nebi. "Ev". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 11/507-512. İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1995.
- Cansever, Turgut. *İslâm'da Şehir ve Mimari*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2006.
- Cansever, Turgut. *Osmanlı Şehri*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.
- Çal, Halit. "Osmanlı Kapı Halkaları ve Kapı Tokmakları". ed. Güler Eren, Kemal Çiçek Cem Oğuz. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999. 275-284.

⁶⁴ BBC News Türkçe, "Yozgat: Hayaller ve Gerçekler", *YouTube* (29 Mart 2019), 00:05:01-00:05:53.

- Ergin, Ali Şakir. *Vakıflar ve Yozgat'ta Tarihi Vakıf Camileri*. Ankara: Anıl Grup Matbaacılık, 2014.
- Ergin, Ali Şakir. "Akyol, Mehmet Hulusi". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 2/303-304. İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1989.
- Google. *Google Maps*. Erişim Ocak 2024. <https://www.google.com.tr>
- İBB, İstanbul Büyükşehir Belediyesi. "Atatürk Kitaplığı Arşivi". Erişim 3 Mayıs 2022. <https://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr>
- İlgün, Şener. *Geleneksel Yozgat Evleri*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Kıracı, Osman Hakan. "Yozgat'ın 40 Yıllık Sucusu Dursun Dede Emekli Oldu". *Yozgat* (3 Eylül 1977), 7. <https://www.yozgatgazetesi.com>
- Koç, Yunus. "Yozgat". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 43/559-564. İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2013.
- Kuban, Doğan. *Türk Ahşap Konut Mimarisi 17.-19. Yüzyıllar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.
- Mülayim, Selçuk. *İslâm Sanatı*. ed. Aziz Doğanay. İstanbul: İsam Yayınları, 2013.
- Ocak, Ahmet Yaşar - Şahin, Haşim. *Arı Kovanına Çomak Sokmak*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2014.
- Soylu Ercan, Gülbahar. *Zile Geleneksel Kent Dokusunda Sokak Çözümlemeleri*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Texier, Charles. *Küçük Asya: Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*. çev. Ali Suat. Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, 2002.
- Yozgat Valiliği (ed.). *Yozgat 1991 İl Yıllığı*. Yozgat: Yozgat Valiliği, 1991.